

”Hävittäjähankinnat demokratian stressitestinä”
Paneelikeskustelu siitä miten HX-hankintaa ja
yleisemminkin puolustuspolitiikkaa olisi syytä tutkia
Median ja viestinnän tutkimuksen päivät
Turussa 23.4.2022

<https://sites.utu.fi/mevi2022/>

Puheenjohtaja:

Emeritusprofessori Kaarle Nordenstreng
(tiedotusoppi – reservin luutnantti, ilmavoimien viesti)

Panelistit:

FM, toimittaja Kari Pitkänen (journalismi – reservin ylikersantti, ilmatorjunta)
YTT, tutkimusjohtaja Juho Rahkonen (mielipiteet – reservin kapteeni, pioneerit)
VTT, professori Pekka Visuri (maanpuolustus – eversti evp, panssarivoimat)

Lähtökohtana *Suomen Kuvalehdessä* 10.6.2021 julkaistu puheenvuoro:

Hävittäjähankinnasta ei ole käyty kunnollista keskustelua

Mitä poliittisia päätöksiä muistamme viime vuodelta koronakohun keskeltä? Tuskin ainakaan sitä, että valtion tuloja menoarvioon vuodelle 2021 päätettiin sisällyttää kymmenen miljardin euron hankintavaltuus Hornet-hävittäjien korvaamiseksi uudella konetyypillä. Kuluvalle vuodelle siitä budjetoitiin 1,5 miljardia, mikä lisäsi puolustuksen kokonaismenoja kolmanneksella.

Tällä päätöksellä Suomi nousi EU-maiden keskisarjasta, jossa puolustukseen kuluu noin 1,5 % bruttokansantuotteesta, kolmen kärkeen, jossa BKT-osuus on yli 2 %. Sitä paitsi hankintavaltuuden kymmenen miljardiakin on rutkasti alakanttiin. Hävittäjien elinkaarikustannukset ovat aina yli kaksinkertaiset hankintahintaan verrattuna.

Eduskunta päätti Suomen rauhanajan suurimmasta kaupasta läpihuutojuttuna. Budjetin lähetekeskustelussa ei yhdenkään puolueen puheenvuorossa edes mainittu asiaa, eikä siitä juuri puhuttu mediassakaan. Onko hävittäjähankinta siis varma tapaus, jonka takana on historiallinen konsensus? Ei suinkaan.

LÄHIPÄIVINÄ ilmestyvä kirja *Raportti uusien hävittäjien hankinnasta* (toim. **Kimmo Kiljunen**) saa pohtimaan, miten asia on voinut edetä näin pitkälle ilman perusteellista keskustelua.

Jo Hornet-hankinnasta 1992–1994 tehty *Aavelasku*-dokumenttikirja (**Heikki Hiilamo** ja **Simo Sipola**) osoitti, että hallitus ja puolustushallinto onnistuivat junailemaan ”vuosisadan suomalaisen asekaupan” muodollisen demokraattisen käsittelyn läpi ilman periaatepohdintaa. Soraäänät jäivät jupinaksi, kuten **Aatos Erkon** kanta, että ”henkisesti ja aineellisesti konkurssikypsä maa” oli tekemässä ”sairaan” virheen panostaessaan sivistyksen sijasta aseisiin – ja vielä amerikkalaisiin, vaikka ruotsalaisiakin oli tarjolla (**Aleksi Mainio**: *Erkon kylmä sota*).

Nyt käsillä oleva HX-kauppa ei ole hälyttävä vain mittaluokkansa vuoksi – se on kolminkertainen Horneteihin verrattuna – vaan myös siksi, että sodankäynnin teknologia on 30 vuodessa ratkaisevasti kehittynyt. Ilmasodankäynti on muuttumassa, kun miehitettyjä taistelulentokoneita korvataan kauko-ohjatuilla lennokeilla (drooneilla) ja ilmapuolustuksen kokonaisuudessa korostuvat maasta laukaistavat ohjukset. HX-kaupassa ei ole otettu huomioon maailman muuttumista.

PERIAATEPÄÄTÖS hankinnasta on tehty, mutta toteutuksessa on säätövaraa ja virheet ovat osin korjattavissa. Hallitusohjelman linjaus ”Hornet-kaluston suorituskyky korvataan täysimääräisesti” ei tarkoita, että hankitaan vain hävittäjiä. Suorituskykyä voidaan korvata myös tehokkaalla ilmatorjunnalla.

Olisi kohtuullista kuulla niitäkin sotilasasiantuntijoita, jotka ovat epäilleet hävittäjiin yksipuolisesti satsaamisen järkevyyttä.

Poliittisten päätöksentekijöiden on viimeistään nyt huomattava hankkeen historiallisuus myös siinä, että prosessissa politiikka on alistettu puolustushallinnon kumileimasimeksi.

Politiikan tutkimukselle tapaus on esimerkki siitä, että in-

formaatiovaikuttaminen ei ole vain pahan tahtoisten ulkovaltojen manipulaatiota vaan myös kotikutoisia manööverejä tietyn linjan läpiviemiseksi ja vaihtoehtojen sulkemiseksi pois. Viestinnän tutkimuksella on puolestaan haastetta kuvata ja selittää, miten media ja journalismi on hoitanut tai jättänyt hoitamatta tämänkin leiviskänsä.

Julkisuuden rakentamisessa riittää koulu-esimerkkejä eri suuntiin – viimeksi pääministerin aamupalagate. Loistavat ääripäät: väkeneminen 1,5 miljardista vastaan metelöinti 14 tuhannesta. ■

KAARLE NORDENSTRENG

Kirjoittaja on tiedotusopin professori emeritus ja ilmavoimien viestin reservin luutnantti.

Kaarle Nordenstreng:

Historiamme suurin yksittäinen hankintapäätös tehtiin siis läpihuutojuttuna ja samalla Suomi nousi EU-maiden kärkikolmikkoon puolustusmäärärahojen BKT-osuudella mitattuna – näin siis ennen pari viikkoa sitten tehtyä uusinta korotusta.

Tästä lähtökohdasta avautui politiikan tutkimukselle mielenkiintoinen tapaus esimerkkinä siitä, että informaatiovaikuttaminen ei ole vain pahantahtoisten ulkovaltojen manipulaatiota vaan myös kotikutoisia manööverejä tietyn linjan läpiviemiseksi ja vaihtoehtojen sulkemiseksi pois.

Viestinnän tutkimuksella on puolestaan haastetta kuvata ja selittää, miten media ja journalismi on oikeasti hoitanut tai jättänyt hoitamatta tämänkin leiviskänsä. Median ongelmallinen rooli on korostunut hävittäjähankinnan loppua kohti, kun se vain tiukensi keskustelua rajaavaa linjaansa.

Aihetta ei juurikaan ole tutkittu. Sen varmisti tiedotustutkimuksen osalta minulle hiljattain Tampereen yliopiston informaatikko Eija Poteri, joka löysi maasta vain yhden hävittäjähankintoja koskevan tutkielman (Luciano Hernández: Huippuhävittäjähanke haussa – Kuinka hävittäjähankintaa lobataan Suomeen; Haaga-Helia, 2017).

Tämä paneeli on nyt median ja viestinnän tutkimuksen areenalla muistuttamassa oivallisesta aiheesta niin tutkijoille kuin opiskelijoillekin. Itse asiassa aihe ei ole vain haastava vaan myös velvoittava – historiallisesti niin tärkeä, että relevanttien tieteenalojen on siihen pakko tarttua, jos mieli täyttää yliopistojen kolmannen tehtävän: yhteiskunnallisen vaikuttamisen.

Konsultoin viime vuonna seniorikollegoita – Pekka Visuria, Helsingin yliopiston emeritusprofessori Markku Kuismaa ja professori Heikki Hiilamo (joka teki aikanaan Hornet-hankinnasta *Aavelasku-*tietokirjan) sekä tšekiläistä Eduskuntatutkimuksen keskuksen johtajaa Markku Jokisipilää – siitä, miten tätä aihetta pitäisi tutkimuksessa lähestyä. Päädyin asettamaan tutkimuskysymykset näin:

1. Miten Hornet- ja HX-hankinnat ovat edenneet linjalla valtioneuvosto – puolustusministeriö – eduskunta – puolueet?
2. Miten hankintoja on käsitelty mediassa ja kansalaiskeskustelussa?
3. Miten hyvin tai huonosti demokraattinen prosessi on toteutunut hankinnoissa?

Kaksi ensimmäistä kysymystä johtavat historiallisen prosessin yksityiskohtaiseen kartoitukseen. Kolmas kysymys merkitsee demokratian kannalta samaa kuin pankkien stressitestit talouselämässä. Se taas edellyttää laajempaa katsausta demokratian teoriaan ja käytäntöön, medialle asettuvat tehtävät mukaan lukien.

Nykytilanteessa tämä on yhä polttavampi haaste tutkimukselle – sekä tapaustutkimuksena historian suurimmasta hankinnasta että yleisenä kysymyksenä puolustuspolitiikasta. Tässä on avoin tarjous kaikille!

Ja nyt paneeliin. Kari Pitkänen aloittaa.

Kari Pitkänen:

Minä tulin mukaan vedetyksi tähän hävittäjäkeskusteluun – tai oikeastaan vedin itseni siihen mukaan – kirjoittamalla aiheesta kolumnin Lännen Median lehtiin melko tasan kaksi vuotta sitten. Olen tällainen, voisiko sanoa, ilmailun kuivaharrastaja ja sotahistorian harrastaja ja tekniikasta kiinnostunut ja kirjoitankin tekniikkaan liittyvistä aiheista normaalilyössäni.

Olin seurannut hävittäjäkeskustelua alusta asti ja myös näitten konetyyppien ominaisuuksia ja valintaa jonkun verran. Viimeistään siinä vaiheessa, kun Ilmavoimat koeajoi ehdokkaat Pirkkalassa – asun itse Tampereella – ja niistä kirjoitettiin ja luin niitä juttuja, niin kuppi meni sitten lopullisesti nurin. Jutut, joita aiheesta julkaistiin, keskittyivät hyvin paljon koneiden teknisiin ominaisuuksiin ja tuhovoimaan ja tappovoimaan. Lentäjät pääsivät kehuaan omat pelinsä aivan kriitikittä. Sen sijaan sitä, mitä lehdistä eikä mistään muustakaan tiedotusvälineestä ei löytynyt, oli pohdinta koneiden tarpeellisuudesta, määrästä, käytöstä tai vaihtoehtoista, varsinkin esimerkiksi lennokeista. Kaiken päälle tuli vielä korona. Hetken näytti siltä, että nyt ollaan tekemässä todella kevyin perustein kallista hankintaa.

Kirjoitin sitten tästä kolumnin. Minulla on tapana kirjoittaa vähän kärjekkäästi saadakseni ihmiset lukemaan kolumnit. Tämä otsikkokin jo varmasti kismitti monia, ja sitten vielä annoin vähän palautetta siitä, että kuinka toimittajien sukat pyörivät jalassa näiden koneiden edessä.

Ehdotin tässä kolumnissa, että koneiden määrästä voisi esimerkiksi tinkiä kolmasosan muiden puolustustarpeiden hyväksi. En siis asettanut koneita kyseenalaiseksi ja vielä varmemmaksi vakuudeksi täällä lopussa totesin, että en ole kommunisti, en ole vihervasemmistolainen, en ole tietääkseni edes hullu, ja ymmärrän kyllä hyvin, minkä takia näitä koneita ollaan ostamassa.

Tästä tuli palautetta rivitoimittajan mittapuulla todella paljon. Sain suoraa palautetta varmaan parikymmentä eri muodoissa. Suurin osa sähköpostilla, muutama taisi jopa soittaa. Olen tähän poiminut sitaatteja näistä palautteista. Tässä täytyy todeta, että Aamulehdessä kolumni oli 18.4., mutta koska siihen aikaan Aamulehti kuului Lännen Median lehtien perheeseen, niin kolumni ilmestyi kaikkiaan 11 lehdessä. Näin ollen palautettakin tuli sitten ympäri maata.

LUKIJJA, TAMPERE

Kiitokset Aamulehden tämän päivän tervejärkisestä kolumnista. Se on tervetullut siitäkin syystä, että Suomen media on ollut täysin kritiikitön hankkeen suhteen...

LUKIJJA, HÄMEENLINNA

Virus ei ole "kavala", se ei edes ole elävä... Alivoimaisen on hankittava teknisesti ylivoimaista kalustoa selviytyäkseen. On vaikea kuvitella, että kun maan puolustusvoimat taistelevat Suomen säilymisen puolesta, ilmavoimat eivät tukisi osaltaan muita puolustushaaroja.

Yksi oli Aamulehden lukijalta, joka kiitti. Sitten tuli toinen Hämeenlinnasta lukijalta, joka oli kavahtanut tuota kritiikkiä.

Oletinkin, että tällaista sieltä tulee. Mutta suurin osa kritiikistä oli kuitenkin kiittävää ja kaikki oli asiallista, mikä oli vielä todella positiivista. Vaikka oltiin eri mieltäkin kanssani, niin oltiin kuitenkin asialinjalla. Se, mikä erityisesti minua yllätti, oli se, että tätä tuli myös sotilastaustasilta henkilöiltä.

EVERSTILUUTNANTTI EVP.1

Tämän päivän taistelukentällä pärjää puolustaja, joka pystyy havaitsemaan ja torjumaan risteily- ja tykistöohjukset sekä miehittämättömät lentokoneet.

EVERSTILUUTNANTTI EVP.2

(Hävittäjien) määrä on nykytilanteessa kertahankintana tarpeettoman suuri. Mielestäni jopa puolella määrästä ensihankintana voitaisiin taata valmiudelliset tarpeet ja erityisesti taistelulentäjien jatkuva koulutus, osaaminen ja kasvatus.

Mukana oli kaksikin everstiluutnantti evp:tä, jotka kommentoivat tätä juttua, ja se osoitti mielestäni sen, että kaikki ei armeijankaan piirissä olleet ihan purematta nielleet näitä perusteluja hävittäjille ja hävittäjähankinnalle, vaan että siellä olisi kaivattu vaihtoehtoista keskustelua, jota ei kuitenkaan sitten ollut käyty. Nyt tuli eräänlainen purkautumiskanava sitten tällekin. Monet kommentaattorit olivat hyvinkin perehtyneitä asiaan ja esittivät samalla lailla vaihtoehtoja ja kritisoivat sitten myös mediaa siitä, että hiljaista on ollut.

LUKIJÄ, TAMPERE

Asetit itsesi muiden toimittajien yläpuolelle sanoessasi, että monen toimittajan sukat pyörivät jalassa koneiden suorituskyvyn edessä. Sinun sukkasi eivät pyörineet, vaikka monen muuan niin tekivät?

LUKIJÄ, TAMPERE

Toiseksi asetuit myös leijonakaulojen yläpuolelle. Pitäisikö sinun päästä testaamaan koneita kenraalien kanssa, koska sinun sukkasi eivät helposti pyöri? Millaisilla natsoilla asetut kenraalien yläpuolelle?

LUKIJÄ, TAMPERE

Käsittelmäsi aihe olisi ns. diskurssi-analyysin taitajille relevantti tutkimuskohde: kuka on ottanut ja kuinka hävittäjädiskurssissa hegemonian, jossa määräytyy, kuka saa puhua, ketkä vaietaan, miten saa puhua jne... Siis hieno ja rohkeakin kirjoitus, onneksi olkoon!

Tämä oli minusta kaikista hauskin. Minua kritisoitiin siitä, että sukkani eivät pyörineet jalassa ja sitten kysyttiin vielä, että millaisilla natsoilla asetan itseni leijonakaulojen yläpuolelle. Ne olivat ne ylikersantin natsat, ei sen enempää. Sitten oli todellakin tällainen palaute, jossa kaivattiin asian perusteellisempaa selvittämistä vähän samaan tapaan kun Kaarle äsken esitti.

Jatkoin tämän asian seuraamista ja kirjoitin kirja-arvion Kimmo Kiljusen toimittamasta kirjasta *Raportti uusien hävittäjien hankinnasta* (Into, 2021) Tampereella ilmestyvällä *Kulttuuritoimitus.fi*-sivustolla.

HX-hävittäjä maksaa 6 000 euroa jokaiselle suomalaiselle, mutta asiasta ei saa puhua

Kari Pitkänen
10.06.2021

10.6.2021
Kulttuuri-
toimitus.fi

KIRJAT | Kimmo Kiljusen toimittama, Suomen HX-hävittäjähankintaa eri kulmilta käsittelevä tietokirja tulee tarpeeseen, mutta liian myöhään.

"Puolustusvoimat on jo onnistunut tärkeimmässä tavoitteessaan: kriittisen kansalaiskeskustelun ja vaihtoehtojen vakavan pohdinnan tukahduttamisessa."

ARVOSTELU

★★★★★

Raportti uusien hävittäjien hankinnasta

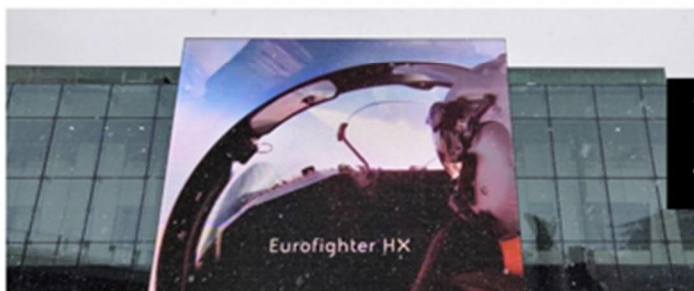
- Toimittanut Kimmo Kiljunen.
- Into Kustannus, 2021.
- 484 sivua.

Otsikoin sen jälleen provosoivasti. Tämä olikin sitten sivuston luetuimpia juttuja parin kuukauden ajan. *Kulttuuritoimitus.fi*:llä käy joka kuukausi 50 000–60 000 lukijaa. Siellä on paljon muutakin hyvää luettavaa. Suosittelen. Tässä on nosto, jossa itse kritisoin armeijaa siitä, että heiltä puuttuu kriittinen kansalaiskeskustelu ja vaihtoehtojen vakava pohdinta aiheesta.

Sitten vielä kesällä, kun Sveitsi oli tehnyt omat hävittäjäpäättöksensä, kirjoitin aiheesta vielä jatkokolumnin, jossa ennakoin, että Suomikin valitsee juuri sen (koneen), minkä valitsi.

Sveitsi osoitti tien: Suomikin valitsee F-35A-hävittäjät ja sitoutuu samalla yhteen maailman vaarallisimmista yhtiöistä

Kari Pekkari
17.07.2021

17.7.2021
**Kulttuuri-
toimitus.fi**

Se ei ole kyllä minun mielestäni koko aikana vaatinut kovin suuria ennustajan lahjoja. Minusta oli alusta asti selvää, ja kirjoitin sen siinä alkuperäisessä kolumnissakin, että Suomeen haluttiin nimenomaan amerikkalaishävittäjiä, mutta tätä kilpailua ylläpidettiin lähinnä EU-politiikan ja hintakilpailun näkökulmilla. Saatiin hyvä tarjous. Siinä mielessähän strategia myös onnistui, että Suomi sai nämä hävittäjät loppujen lopuksi aika edulliseen pakettihintaan, joka on käsittääkseni selvästi halvempi kuin esimerkiksi Sveitsin maksama hinta. Valittu strategia kyllä toimi.

KOLUMNI | "Hävittäjäkauppaa vastustetaan Sveitsissä ankarasti – ja paljon avoimemmin kuin Suomessa. Puolueetonta maata ei haluta sitoa Yhdysvaltain aseeteollisuuden ja voimapolitiikan intresseihin."

Viime keväänä ilmestyneestä tietokirjasta *Maailman 50 vaarallisuutta yhtiötä* (Nemo, 2021) löytyy mielenkiintoista tietoa hävittäjäkauppaan valmistautuvalle Suomelle.

Kirjoittajat Juha-Pekka Raeste ja Hannu Sokala listaavat tämän pallon 26. vaarallisimmaksi yhtiöksi yhdysvaltalaisen asevalmistajan Lockheed Martinin. Sen tunnetuin ja ajankohtaisin tuote on F-35A-häivehävittäjä, joka on ehdolla Suomen ilmavoimien pääaseeksi Hornetien jälkeen.

Tämä "maailman vaarallisin yhtiö" viittaa tuohon viime vuonna ilmestyneeseen kirjaan *Maailman 50 vaarallisina yhtiötä*, jossa Lockheed-Martin on mainittu yhtenä niistä.

Näiden kirjoitusten jälkeen olen jättänyt tämän aiheen rauhaan. En ole siihen enempää puuttunut. Tämä on ollut mielenkiintoinen kokemus puolustuspolitiikan alalta.

Juho Rahkonen:

Kyllähän tämä kaikki pistää ajattelemaan, että tietynlainen epäpolitisointi on käynnissä vahvasti. Eräs kaverini, joka ei tosin ole mediatutkija – tai ehkä juuri siitä syystä on nähnyt ”boksin ulkopuolisen näkökulman” – on havainnut sellaisen nyrkkisäännön, että media jättää yleensä 70 prosenttia asioista kertomatta. Ukrainan sodassa tosin vaikuttaa siltä, että mainittu osuus on noussut lähemmäs 90:tä prosenttia...

Ainakin minulle iso motivaation lähde ja syy olla täällä mediatutkimuksen päivillä on se, että kun ilma on sakeana erilaista propagandaa ja informaatiovaikuttamista, niin median kokonaisuuden ymmärtäminen ja kriittinen tarkastelu on tarpeen. Muuten, tekisi hyvää esimerkiksi toimittajillekin käydä näissä tilaisuuksissa. Minulla on toimittajakavereita, joilla NATO saa sukat pyörimään jaloissa. Nyt tavallaan eletään uuskekkoslaista tai uussuomettumisen aikaa sikäli, että yksimielisyyden vaatimus ja epäpolitisointi on ihan valtavaa tuolla mediassa. Siis Suomihan on Japani – yhteiskunta, jossa on vahva yhdenmukaisuuden ja konformismin vaatimus. Voisi nähdä jopa yhtymäkohtia koronapandemiaan ja sen aikana ilmenneeseen yhden totuuden ehdottomuuteen, jossa kriisillä ja pelolla johdetaan.

Tarkoitukseni ei ole kyseenalaistaa puolustuksen eikä hävittäjien tarpeellisuutta sinänsä, enkä ole pätevä niitä arvioimaan teknisesti. Mutta itse asiassa nyt, kun sanoin tämän, niin tähän pelaa juuri siihen pussiin, että ikään kuin vain *Tekniikan maailma* -tyyppisellä, vain *Siivet*-lehden toimittajilla ja sitä vihkiytyneemmällä on oikeus kommentoida hävittäjähankintaa. Se on pistänyt silmään, että periaatteellinen, yhteiskunnallinen ja kriittinen keskustelu loistaa poissaolollaan.

Avasin vähän aikaa sitten pitkästä ajasta *Voima*-lehden, ja siinä oli yllättävän Nato-myötäsukaisia kirjoituksia. Sinäkin, Brutukseni! Koko ilmapiiri on kääntynyt NATOn kannalle. Paljolti on kysymys ihmisten omasta keskittymiskyvystä ja kyvystä omaksua. Pistemäinen, reaaliaikainen viestintä on turruttanut ihmisiä. Aamulla tein kiireesti some-päivityksen tästä tilaisuudesta ja seuraan somea. Tämä aika ei ole otollista suurten linjojen hahmottamiselle, sillä ihmiset eivät jaksa ottaa monipuolisesti ja laajasti tietoa vastaan – kovalevyt ovat täynnä. Tämä ei ole pelkästään median tarjontapuolen ongelma, vaan se, että yleisökin on turtunut. Toisaalta nyky-Suomessa useimmilla on aika hyvät oltavat, joten moni keskittyy illalla mieluummin kaljan kittaamiseen ja jääkiekkoon ja viettää pitkän illan viihteellä sen sijaan, että tulisi aamulla vaikka tänne seminaariin keskustelemaan.

Se että nykyisin on mahdollista pysähtyä kriittisesti pohtimaan yhteiskunnan menoa, vaatii melkein, että tulee johonkin tällaiseen konferenssiin, jossa ajatusmaailma on sentään virittynyt

oikealle taajuudelle. Tämä konferenssiin osallistuminen on vitamiinia aivoille. Tuskin olen ainoa työelämän zombie, joka on turtunut etätööhön, loputtomiin palavereihin ja siihen, että kaikki tapahtuu tietoverkossa. Ei ihmeikään, että aivoistaan turtuneen kansan mielipide on saatu näin tehokkaasti manipuloitua Nato-jäsenyyden kannalle.

Taloustutkimuksessa teen näitä mielipidetutkimuksia ja olen havainnut, että ensinnäkin tuosta hävittäjähankkeesta on ollut todella vaikea löytää poliittista näkökulmaa. Tarjosin medioille semmoistakin tutkimusta, että kysyttäisiin periaatteellisella tasolla, miten ihmiset näkevät hävittäjähankkeen ja sen merkityksen ylipäättään. Vastaus suurista mediataloista oli, että me ei nyt lähdetä tähän. Sitä ei koettu relevantiksi ajattelutavaksi. Siis suoraan sanottuna ei haluttu lähteä politisoimaan puolustuksellista ratkaisua. Se on niin vahvasti kehystetty teknillisenä.

Yhteiskunnassa on sellainen huolestuttava tendenssi, että tavallisia ihmisiä, kansalaisia, pitäisi suorastaan sulkea pois julkisesta keskustelusta. Se on osa tätä koronadiktatuurin tyyppistä konformismiin pakottamista. On aito vaara ajautua sellaiseen yhteiskuntaan, jollaisesta me moitimme itänaapuriamme: presidentti pitäisi valita poikkeuslailla, ilman vaaleja mielellään, ja kansalaiskeskustelu on turhaa, se vain jarruttaa. Kansanäänestyksiä ei tarvita, koska ne ovat manipuloitavissa.

Vanhat tiedotusopin ja mediatutkimuksen teorit ovat pelottavan ajankohtaisia. *Third-person effect* lähti siitä ajatuksesta, että toisessa maailmansodassa ei lähdetty tiettyyn operaatioon, koska komentaja luuli, että vihollisen pudottamat lentolehtiset vaikuttavat miehistön moraaliin. Todellisuudessa miehistö viittasi niille kintaalla. Eivät niitä kiinnostaneet japanilaisten lähettämät lentolehtiset. Mutta kun komentajat suuressa ylemmyydessään kuvittelivat, että tähän alempaan, kouluttamattomaan massaan – eli niihin muihin – lentolehtiset vaikuttavat, niin he jättivät hyökkäyksen käynnistämättä. Se operaatio meni vihkoon.

Siinä on lyhyesti ja omin sanoin ulkomuistista kuvailemanani *third-person effect*. Tämä liittyy siihen, että hävittäjistä ei saatu tehtyä mielipidetutkimuksia – tai siis mediatalat eivät halunneet niitä tilata, koska siten ne olisivat tulleet politisoineeksi aiheen, joka halutaan pitää epäpoliittisena. Mielipidetutkimusten merkitys yhteiskunnalle piilee kuitenkin juuri siinä, että ne tarjoavat mahdollisuuden politisoida asioita. Se on niiden yksi funktio, että nostetaan jokin asia kyseenalaiseksi kysymällä siitä. Mutta todellakaan tästä hävittäjähankkeesta ei keksitty, mikä se relevantti poliittinen kulma olisi ollut.

Toisaalta olisi ollut turha kysellä suurelta yleisöltä sitä, mikä tarjouskilpailuun hävittäjä pitäisi valita. Sehän on pitkälti tekninen juttu ja sellaisenaan asiantuntijakysymys. Mutta nyt tullaan taas viime kuukausien tapahtumiin: ensinnäkin NATO-jäsenyyden kannatus oli pysytellyt noin 30 vuotta 25–30 prosentin välissä ja oli alimmillaan vain 18 prosenttia vuonna 2012. Tuolloin kun oli hyvät ajat ja uskottiin parempaan, joten esimerkiksi Georgian sota 2008 ei riittänyt niitä lukemia hetkauttamaan. Viisarikaan ei värähtänyt vielä silloin, vaikka se oli täysimittainen sota, aggressiivinen hyökkäys toisen valtion alueelle – tosin se oli kestoltaan lyhyt, kuten muistamme Renny Harlinin tekemän elokuvan nimestä *Viiden päivän sota*. Ja sitten 2014 ihmeteltiin meilläkin tutkijapiireissä, että Krimin

niemimaan kaappaus ja Itä-Ukrainassa alkanut asemasota ei riittänyt nostamaan NATO-jäsenyyden kannatusta Suomessa kuin muutamalla prosenttiyksiköllä, 30 prosenttiin. Sinänsähän suomalaiset ovat aina olleet hyvin epäluuloisia Venäjää kohtaan jo pitkään, ja varmasti jokin jälki vuoden 2014 tapahtumista jäi muhimaan pinnan alle ja takaraivoon, kansalaisten kollektiiviseen muistiin.

Toisen maailmansodan kokemukset vaikuttavat. Väitän, että Venäjän-vastaisuuteen vaikuttavat jopa kyrilliset kirjaimet, vierauden kokemus. Hyvinäkin aikoina meillä on tiettyä venäläisvastaisuutta ollut ja epäluuloa. Tätäkin taustaa vasten ajatukset siitä, että Venäjä pystyisi joillakin pehmeillä informaatiovaikuttamisen keinoilla vaikuttamaan suomalaiseen kansalaismielipiteeseen, niin en kyllä keksi, millä ihmeen poppakonsteilla näin epäluuloista kansaa voisi käännäyttää. Se informaatiovaikuttaminen on toinen stoorinsa. Tokihan on niin, että jos vaikuttamisen huomaa, vaikuttaminen ei ole kovin tehokasta. Parhaimmillaan se on silloin, kun sitä ei edes huomaa, ja ehkä meihin niin vaikutetaankin.

Väittäisin kuitenkin, että läntinen propaganda on vuosikymmenet ollut niin musertavaa, että ei venäläisillä ole siinä kisassa mitään jakoa – Venäjä on jo etukäteen tuomittu häviämään informaationsotansa länttä vastaan. Helmikuun alussa Suomen NATO-jäsenyyden kannatus nousi 30 prosenttiin, ja ensimmäistä kertaa mittaushistoriassa NATO:n vastustajia oli alle puolet (42 prosenttia, jos oikein muistan). Helmikuun alussa yleinen mielipide jo vähän ennakoiti, että jotain siellä muhii. Tavallaan itsekin sanoin jossakin uutislähetyksessä, että suomalaiset ovat siirtyneet henkiseen NATO-valmiuteen. Sitä sitten presidentti Sauli Niinistökin kommentoi tuolla MTV:n Jaakko Loikkasen ohjelmassa. Sellainen anekdootti täytyy vaan kertoa siitä, että meidän oma presidentti viittasi minuun ”tämän henkilön sanomana”, eli minä olin vähän niin kuin Navalnyi, jonka nimeä presidentti ei katso mainitsemisen arvoiseksi.

Siitä lausunnosta, että suomalaiset ovat siirtyneet henkiseen NATO-valmiuteen, tuli vihapostia. Minua pidettiin NATO-kiimailijana. Ei se mitään. Sitten oli Pekingin olympialaiset, jotka olivat vielä rauhallista aikaa. Sunnuntaina kisat päättyivät, ja heti alkoi jotain tapahtua. Ylen tilaama historiallinen NATO-mittaus aloitettiin vähän ennen Venäjän hyökkäystä, ja NATO-kannatus ehti olla lähellä 50:tä prosenttia jo ennen kuin Venäjä hyökkäsi. Eli ihmiset aavistelivat uutisten perusteella, että nyt jotain tapahtuu. Mediahan on kuitenkin pohjimmiltaan tiedonvälitystä: media ei ole parhaimmillaan selitettäessä maailman muutosta, mutta sen sijaan media kertoo erittäin tehokkaasti sen, mitä maailmassa tapahtuu. Nämä ovat kaksi eri asiaa.

Kaikista negatiivisista odotuksista huolimatta Putinin julistama hyökkäys aamulla 24.2. oli shokkiuutinen. Silloin kaikki naksatti pääläelleen, ja NATO-vastustajien ja -kannattajien prosentit vaihtoivat paikkaa. Nyt kannatus on vakiintunut jopa 60-70 prosentin paikkeille.

Väittäisin – ja tässä tulee tärkeä näkökulma, jota haluan painottaa – että poliitikot alkoivat puhua Nato-jäsenyydestä estottoman myönteiseen sävyyn vasta, kun kansan mielipide oli erinäisillä mielipidetutkimuksilla selvitetty, ei pelkästään Taloustutkimuksen tekemillä, vaan siis monilla muillakin. Siinä alkoi tulla muitakin kyselyitä, jotka vahvistivat sen saman tuloksen, että yli puolet

nyt kannattaa – kysytäänpä asiaa miten päin tahansa ja millä menetelmällä tahansa, onko se internetpaneeli vai puhelinhaastattelu tai muu.

Ensireaktiot poliittisella johdollaakin olivat hyvin varovaisia. Presidentti Niinistönkin ensimmäinen reaktio tähän oli, että ei tässä nyt mitään ja vedetään jäitä hattuun. Hän ei ruvennut siitä tekemään heti ainakaan julkisesti johtopäätöksiä. Vaikka Suomen NATO-prosessista tulee mieleen ajopuuteoria, niin onhan se nyt jossakin määrin demokraattisen prosessin tulos - ollaanpa sitten kansalaismielipiteestä, sen tasosta ja informaatioasteesta mitä mieltä hyvänsä, niin perustuslain mukaan täällä valtiolta kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Eli kyllähän se tietyllä tavalla tämä kansanvallan komentoketju, alhaalta ylöspäin, *bottom-up*-tyyppinen ketju, joka sitten näissä mittauksissa näkyy, on toteutunut.

Nythän meillä ilmasto on sakeana erilaista propagandaa ja pääasiassahan se on Ukrainan viranomaisten sotapropagandaa ja läntistä näkemystä. Mutta onhan meillä toisaalta mahdollisuus päästä erilaisten tietolähteiden äärelle; meillä ei ole mediaa sentään varsinaisesti sensuroitu. RT-kanavan näyttämisen Elisa Viihde lopetti ihan varmasti boikottisystä ja ettei tule firmalle mainehaittaa. Mutta kyllä RT:n nettisivuille edelleen pääsee, ainakin täältä Suomesta. Se on sinänsä laadukas ja asiallinen uutiskanava. Siellä on paljon asiallisia uutisia, ainakin näön vuoksi.

Jopa MV-lehti on osa sananvapauden toteutumista. Olen ylpeä siitä, että me elämme sellaisessa maassa, jossa jos haluat lukea MV-lehteä ja yrittää saada selville, että millä ilveellä nämä yrittävät perustella ja oikeuttaa hyökkäyssotaa, niin sekin onnistuu. Sitten olisin todella huolestunut, jos meillä esimerkiksi MV-lehti sensuroitaisiin vaikka valtiiovallan toimesta, että sinne ei pääsisi. Nythän se on jatkuvasti kyberhyökkäysten kohteena, varmaan *Anonymous*-hakkeriryhmä tykittää sitä. Päivittäinen MV-annos uhkaa jäädä saamatta sen takia – mutta olennaista on, että kyseistäkään julkaisua ei ole sensuroitu. Luultavasti monessa muussa maassa sen kaltaiset sivustot on kokonaan blokkattu. Suomi on maailmassa ihmeellinen vapauden saareke, vaikka täällä kansa onkin sopulimaisen mukautuvaista ja helposti manipuloitavissa yhden ja ainoan totuuden taakse. Mutta niin kauan kuin se tapahtuu pehmeillä menetelmillä eikä esimerkiksi Venäjän tapaan 15 vuoden vankeusrangaistuksen uhalla, niin ei Suomen sananvapaudessa ole moitteen sijaa. Suomessa kriittisesti ja itsenäisesti ajattelevat tutkijat kyllä vaiennetaan esimerkiksi sulkemalla heidät ulos television keskusteluohjelmista ja torppaamalla heidän urakehityksensä – mutta sekään ei ole varsinaista sensuuria.

Jaksan kaikesta huolimatta uskoa Stuart Millin tyyliseen liberalistiseen sananvapauskäsitteeseen, jonka mukaan totuuden pitää antaa putkahtaa esiin mahdollisimman vapaassa tiedonvälityksessä ja -kulussa. Sikäli en ole huolestunut Suomen median ja sananvapauden tilasta – vaikka sitä käytetäänkin melko yksipuolisesti Naton näkökulman edistämiseen, varsinkin tällä hetkellä. Enemmänkin olen huolestunut yleisön vastaanottokyvystä kuin siitä, ettei meillä olisi tarpeeksi informaatiota ja kriittisiäkin puheenvuoroja. Mutta meidän täytyy pitää meteliä sananvapauden tärkeydestä, sillä etenkin kriisimoodissa se niin helposti unohtuu.

Pekka Visuri:

Minulla on erääseen aikaisempaan yhteyteen tehty tästä aiheesta kuvia, ja käyn muutamia tässä läpi ihan pieninä väläyksinä alkuun, jotta se pohjustaisi sitä, miten itse olen aihetta lähestynyt. Ensinnäkin totean, että eihän tämä ongelma pelkästään Suomea koske, vaan Yhdysvalloissahan tämä on vuosikymmeniä ollut keskeinen keskustelun kohde, miten päätökset syntyvät, miten niihin vaikutetaan. Kuuluisin oli luonnollisesti presidentti Eisenhowerin jäähyväispuhe, jossa hän varotti 1961-vuoden alussa, että sotilaallis-teollinen kompleksi hallitsee maata aivan liiaksi. Jos poliitikot eivät pysty sitä rajusti vastustamaan ja rajoittamaan sen valtaa, niin tuo kompleksi ajaa omalla voimallaan kalliita ja vaarallisia ydinasehankkeita eteenpäin koko ajan.

Raportti: Yhdysvaltain uudet mannertenväliset ydinohjukset maksavat sata miljardia dollaria ja sitovat maan vuosikymmeniksi vanhentuneeseen järjestelmään

Tiedemiesliiton selvityksen mukaan GBSD-ohjelma on lobbareiden käsialaa ja sitä toteutetaan ilman kilpailua.

Ilman räjähdekärkeä varustellun Minuteman III -ohjuksen valokuuva näkyi laukaisun jälkeen Vandenbergin lentotukikohdassa Kaliforniassa huhtikuussa 2017. KUVA: MICHAEL PETERSON / USAF

Pekka Hakala HS

10.3.2021

Tässä on aika tuore uutinen vuodelta 2021 jälleen samasta keskustelusta, jossa laajaa ydinaseitten modernisointiohjelmää asettui vastustamaan laaja tiedemiesliitto omilla perusteluillaan. Mutta totean vain, että kyllä nämä kuumia kysymyksiä ovat.

Mutta sitten, jos mennään näihin lentokonehankintoihin, ja kun *Helsingin Sanomien* linja tässä tuli jo vähän esillekin, se oli jo myös Hornet-hankinnan aikana esillä. Aleksi Mainion mainiossa kirjassa *Erkon kylmä sota* (Siltala, 2018) on katkelma, miten Aatos Erkko suhtautui asiaan. Kuultuaan, että päätöksenteko on kallistumassa Hornet-hankinnan hyväksi, hän raivosi: ”Henkisesti ja aineellisesti konkurssikypsä maa oli tekemässä kaksinkertaisen sairaan virheen. Kun olisi pitänyt panostaa sivistykseen, maa osti aseita Amerikasta.” Jos koneet tahdottiin välttämättä hankkia, ne piti Erkon mielestä ostaa Ruotsista, sillä näin varmistettaisiin tai vahvistettaisiin Suomen luonnollisia yhteyksiä. Mutta niinhän ei tapahtunut. On siis kiinnostavaa, että ei edes Aatos Erkko tuohon aikaan halunnut avata tätä keskustelua julkiseksi, vaan varasi tiedon kannastaan lähimmille avustajilleen. Luonnollisesti päätoimittaja kuuli tämän saarnan varmaan ihan korvat punaisena, eikä se vaikuttanut mihinkään. Tämä on mielenkiintoinen havainto.

Mistä on ennen kaikkea kysymys tässä uudessa vaiheessa? Hornet-hankintahan aloitettiin sillä perusteella, että torjuntahävittäjiä piti modernisoida ja saattaa uudelle vuosituhatvuoletta kelvollisiksi. Torjuntahävittäjä tarkoittaa sitä, että estää vieraitten ilmavoimien alueloukkaukset ja pystyy alueloukkausten torjuntaan. Havaitsee ja torjuu. Se oli perua kylmän sodan ajan asetelmasta, jolloin ydinasestrategia oli Suomen pahin uhkakuva, mutta siitäkään ei silloin juuri puhuttu. Se oli niin paha uhkakuva, että siitä ei haluttu puhua.

Suomi hankkii pitkän kantaman ilmasta-maahan ohjusjärjestelmän

01.03.2012 - 15:12

Puolustusministeriö on 1.3.2012 valtuuttanut puolustusvoimat allekirjoittamaan sopimuksen, jolla Suomi hankkii Yhdysvalloista AGM-158 JASSM (Joint Air-to-Surface Standoff Missile) ohjuksia Ilmavoimien F-18 Hornet -kalustoon. Kyseessä on Lockheed-Martin yhtiön valmistama pitkän kantaman ohjus.

Yhdysvaltain puolustusministeriö ja kongressi ovat osaltaan hyväksyneet kaupan marraskuussa 2011. Hyväksyntä oli edellytys hankintaprosessin käynnistämiseksi.

JASSM -hankinnalla toteutetaan valtioneuvoston vuosien 2004 ja 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selonteiden linjaus hankkia Ilmavoimien Hornet -kalustoon kauaskantoinen ilmasta-maahan -täsmäasejärjestelmä, jolla voidaan vaikuttaa vastustajan avaintoimintoihin ja -kohteisiin. Se on ainoa vaatimukset täyttävä ohjus, joka on integroitavissa Hornet -kalustoon suunnitellussa aikataulussa.

Hankintaan liittyvät muutostyöt Hornet-koneisiin tehdään osana koneiden vuoteen 2016 mennessä toteutettavaa elinkaaripäivitystä. Hankinta on osa puolustusvoimien ydintoimintojen turvaamista. Se on niin tärkeä hanke puolustuskyvyn kehittämisen kannalta, että materiaalihankintojen supistuksia ei ole kohdistettu siihen.

Ohjusjärjestelmän hankinta sisältää mm. lentokoneen ohjelmistojen muutokset, harjoitus- ja taisteluohtajuuksia, teknistä dokumentaatiota ja koulutusta. Hankkeen kokonaishinta on 178,5 miljoonaa euroa (sis. alv) ja maksatukset jakautuvat kuudelle vuodelle. Puolustusbudjetissa on jo varauduttu JASSM-hankkeen rahoitukseen eikä se siten kasvata puolustusvoimien materiaalihankintoihin käytettävää kokonaissummaa.

Hanke on käsitelty 29.2.2012 valtioneuvoston raha-asiaainvaliokunnassa, joka antoi sille puoltonsa.

Lentoposti 1.3.2012

Siirryttiin sitten uuteen vaiheeseen, kun päätettiin hankkia Horneteihin kauas kantavia asejärjestelmiä, jotka muuttivat ne pommikoneiksi. Siis mentiin ”kaukovaikuttamiseen pystyviin” koneisiin, kun ne siihen asti olivat olleet torjuntahävittäjiä, joilla puolustetaan Suomen omaa ilmatilaa. Tämähän on aivan uusi ulottuvuus ja täysin uusi tehtäväalue, joka jäi monelta kokonaan huomaamatta, mistä oikein on kysymys. Nyt uskallan väittää, että HX-hanke on ollut alusta lähtien ikään kuin tämän projektin jatke. Siis kun Hornetiin hankittiin jo kauas kantavaa aseistusta, joka on ehdottomasti sidoksissa Yhdysvaltojen tiedustelujärjestelmiin ja ohjausjärjestelmiin ja jota ei voineet suomalaiset edes itsenäisesti kunnolla käyttää. Ei ole mitään järkevää käyttöajatustakaan, mihin kaukovaikutteisia ohjuksia Suomen ilmapuolustus tarvitsisi. Tämähän on se peruskysymys, joka on jäänyt täydellisesti varjoon julkisuudessa.

Kommentti: Kuppi meni vihdoinkin nurin – upseerikonsulteilla ei ole enää asiaa hävittäjäneuvotteluihin

Jarmo Lindbergin veto siirtyä Lockheed Martinin mannekiiniksi on ehkä juridisesti kunnossa, mutta muuten se ei näytä hyvältä, kirjoittaa erikoistoimittaja Jouko Juonala.

17.4. 15:35

IS 17.4.2020

Sitten oli näitä henkilökysymyksiä, ja oli ihan oikein, että ne otettiin esille. Alkoi selvitä, miten päätöksenteko oikein ontuu ja toimii, mutta tämähän tapahtui aivan liian myöhään. Ei sillä tiedolla ollut enää mitään merkitystä, kun pohjatyöt oli tehty.

Forbes 23.2.2021

[The U.S. Air Force Just Admitted The F-35 Stealth Fighter Has Failed \(forbes.com\)](https://www.forbes.com)

The U.S. Air Force Just Admitted The F-35 Stealth Fighter Has Failed

David Axe Forbes Staff

Amerikassa tämä on ollut koko ajan erittäin kiistelty hanke. Huippua edusti muun muassa tuore, siis vuodelta 2021, Yhdysvaltojen ilmavoimien kannanotto, että F-35 -hävittäjä on epäonnistunut. Se ei vastaa ilmavoimien toiveita ja tarpeita, ja kaluston luotettavuus ja käyttökelpoisuus on ilmavoimien kannalta huono. Siellä käytettiin vertailukuvaa, että F 35 on ikään kuin Ferrari, jolla voidaan sunnuntaipäivisin lähteä ajelulle, mutta eihän sitä arkisin voi käyttää normaalitoimintoihin. Ilmavoimat oli siis sitä mieltä, että tämä kalusto nimenomaan ei Yhdysvaltojen ilmavoimia tyydytä, vaan he tarvitsevat helppokäyttöisempiä, halvempia ja notkeampia järjestelmiä, joista esimerkkinä oli heidän peruskalustonsa F-16, ja ollut jo pitkään, ja haluttiin vielä jopa jatkaa sen käyttöä. Tulikin jo esille, kuinka meillä kiinnitettiin lehdistössä tietenkin huomiota lentokoneen ominaisuuksiin, lähinnä taitolento-ominaisuuksiin, ikään kun Suomelle hankittaisiin uutta taitolentokalustoa. Siis, meneekö se kovaa, tekeekö se tiukkoja kaartoja, miten se pystyy tuolla ilmassa temppuilemaan. Mutta kun sillä ei ole mitään merkitystä nykyaikaisessa ilmasodankäynnissä, kuinka näitä temppuja tehdään. Ne ovat olleet jo kauan sitten vanhentunutta asiaa. Ne ovat taitolento-osastojen harrastuksia.

Päivän lehti 4.5.2021 | Pääkirjoitus

Hävittäjäkaupassa alkoi finaali, mutta siihen osallistuminen on vaikeaa niin poliitikoille kuin kansalaisillekin

Vilkas julkinen keskustelu Suomen kaikkien aikojen asekaupasta kuuluu avoimen yhteiskunnan henkeen. Hävittäjävalinnan kohdalla se on kuitenkin vaikeaa, kun ei tiedä, mitä rahalla saa.

Yhdysvaltojen Boeing F/A-18E Super Hornet lensi Ilmavoimien HX Challenge -

Suomen historian suurin asekauppa etenee kohti ratkaisua – tässä viimeisimmät käänteet

Mitä kuuluu, hävittäjäkandidaattit? IS kertoo seuraavassa kisaunelmista HX-hankkeen loppusuoralla.

AA kommentti

F-35, Super Hornet, Rafale, Gripen, vai Eurofighter? KILTA, REUTERS, KALLA PÄÄKIRJOITUS

Jukka Järvelä

15.7.2021

Todettiin jo, että vaikeahan hankkeeseen oli enää sitten kauheasti puuttua. Kimmo Kiljunen toimittama kirja tuli tässä jo esille, ja minä otan siitä vain yhden kohdan. Se on esipuheessa mainittu, että hän rupesi huolestumaan ja niin teki muuten moni muukin, kun ilmavoimien puolelta esitettiin tällaisia näkemyksiä, että ruvettiin puhumaan pudotussuhteesta joskus toisen maailmansodan aikaan. Silloin kerta kaikkiaan lentokoneet olivat ihan erilaisia ja olosuhteet täysin erilaisia. Silti vedettiin nykyaikaiseen 2000-luvun keskusteluun vanhat hävittäjä-ässä ja ties mitä. Tällaista ihan täydellistä hömpää. Jos ruvetaan perustelemaan, että saadaan joku pudotussuhde 1:10, niin sellainen keskustelu on todella ihan hakoteillä. Mutta näinhän vain sellaisiakin puheenvuoroja käytettiin.

Itse lupauduin tähän kirjaan tekemään ilmapuolustuksen kokonaisuutta käsittelevän artikkelin, jossa oli samalla strategisia arvioita ja myös kokemuksia aikaisemmista hankinnoista 1960-luvulla, jolloin oli vähän samoja ongelmia, mutta tietenkin toisenlaisissa olosuhteissa. Artikkelin otsikkona oli "Suurvaltaintressit ja Suomen ilmapuolustus" ja sen jäsenitys tämä:

1. *Ilmapuolustus osana turvallisuuspolitiikkaa*
2. *Ydinaseet ilmapuolustuksen perusongelmana kylmän sodan aikaan*
3. *Suurvaltojen nykyiset intressit Pohjois-Euroopassa ja vaikutukset ilmapuolustukseen*
 - *Asehankinnat luovat helposti riippuvuutta*
 - *Suomen alueen strateginen kiinnostavuus suurvalloille*
 - *Läntisiä tilannearvioita*
 - *Miten välttää hyökkäyksen kohteeksi joutuminen?*
 - *Suomen strategiset intressit HX-hankinnan yhteydessä*

Aikaisempi arvio oli suoraan kirjastani *Idän ja lännen välissä* (Fenix, 2016), jossa käsiteltiin vuoden 1962 ilmatorjuntaohjushankintaa ja miten se sitten lopetettiin presidentti Kekkonen käskyllä, vaikka oli jo Moskovasta ostettu Suomeen ilmatorjuntaohjuksia. Kun Yhdysvallat ilmoitti Kekkoselle, että me emme pidä suotavana, että Suomi hankkii ilmatorjuntaohjuksia. Ikään kuin suluissa mainittiin, että ne vaarantavat Yhdysvaltojen pommikoneitten lennot Venäjälle. "Ketä vastaan te olette niitä ajatelleet käyttää?" oli amerikkalaisten kysymys. Kekkonen totesi, että ei meillä ole varaa joutua Yhdysvaltojen kanssa selkkaukseen, joten hän sanoi: "Peruutetaan se kauppa". Vasta 70-luvun lopulla hankittiin Suomeen ensimmäiset ilmatorjuntaohjukset. Se oli niin vakava kysymys.

Ulkoministeri Dean Rusk Washingtonissa vielä syksyllä 1962 vannotti, että alkää hankkiko niitä ohjuksia. Suomen ulkoministeriölle hän sanoi: ”Älkää asettuko maalitauluksi, älkää hankkiko sellaisia asejärjestelmiä, jotka jokin suurvalta (tarkoittaa Yhdysvallat/PV) kokee itsellensä uhaksi!” Silloin ratkaistiin tämä näin.

Tuosta artikkelistani vielä. Totesin siinä lopuksi, että Yhdysvaltojen asevoimien esikuntapäälliköiden neuvoston puheenjohtajan puheenvuoro esitteli uutta strategiaa vuoden 2020 lopussa: Voimat on selkeästi keskitettävä Tyynenmeren ja Intian valtameren alueelle ja varauduttava uuden teknologian tuloon. Hän ennakoii, että uusi teknologia muuttaa olosuhteita. Tästä on siis Yhdysvaltojen ylimmässä johdossa esitetty ihan selkeät kannanotot: ”Olemme keskellä sodan luonteen perustavaa muutosta. Ratkaisijat tulevat olemaan tekoälyyn perustava tiedustelu ja täsmäohjatut ohjukset, lennokit ja muut uuden teknologian tuotteet. Tällöin esimerkiksi miehitettyjen lentokoneiden ja raskaiden panssarijoukkojen merkitys vähenee tuntuvasti. Uusi teknologia tulee olemaan kaikkialla laajassa käytössä 10–15 vuoden kuluessa, mutta erityisen haasteen Yhdysvalloille tuottaa Kiina.”

Nyt joku tietenkin voi todeta ja voin itekin sen sanoa, että Ukrainassa soditaan aivan perinteistä, vanhanaikaista sotaa. Siihen on ihan yksinkertainen syy: Siellä käytetään Neuvostoliiton aikanaan tuottamaa sotamateriaalia massamaisesti. Siis yli 30 vuoden vanhaa kalustoa. Mutta eihän Yhdysvallat uutta strategiaansa suunnittele yli 30 vuoden takaisille olosuhteille ja kalustoille, kun se on kehittämässä uusia järjestelmiä. Siihen liittyi tuo mainittu puheenvuoro. Lopuksi totesin siinä kirjan artikkelissa, että olennaista Suomelle turvallisuuspoliittisesti on välttää hyökkäyksen kohteeksi joutuminen.

Miten välttää hyökkäyksen kohteeksi joutuminen?

- **Suomen alue** ei nykyisin tai lähitulevaisuudessa ole suurvalloille strategisesti kovinkaan tärkeä mahdollisena hyökkäyskohteena tai läpikulkualueena.
- **Alueen tai ilmatilan luovuttaminen** jonkun suurvallan käytettäväksi herättäisi vastapuolen taholta ankarat reaktiot, joihin hyvin todennäköisesti sisältyisi voimakkaita hyökkäyksiä Suomen ilmapuolustuksen kohteisiin.
- **Vastatoimet** olisivat suhteellisesti samaa luokkaa, kuin mitä Yhdysvallat suunnitteli käyttävänsä kylmän sodan aikana Suomea vastaan, jos tänne olisi konfliktitilanteessa tullut Neuvostoliiton asevoimia. Kuitenkaan ydinaseiden käyttö ei nykyoloissa olisi yhtä todennäköistä.
- Pienen maan voimavarojen puitteissa **on turha yrittää luoda pelotuskykyä suurvaltaa vastaan kauko-ohjusten tai pommikoneiden kaltaisilla hyökkäysaseilla** Myös turvautumisessa suuren liittolaisen apuun sellaisen strategian toteuttamiseksi on isot riskinsä, joista Suomikin sai havainto~~to~~petusta jatkosodan yhteydessä.

Jokainen strategian alkeiskurssin käynytkin tietää, että noin se logiikka menee. Vastatoimet olisivat suhteellisesti samaa luokkaa, kuin mitä Yhdysvallat suunnitteli käyttävänsä kylmän sodan aikana Suomea vastaan, jos tänne olisi konfliktitilanteessa tullut Neuvostoliiton asevoimia. Ydinpommit oli varattu jokaiselle lentokentälle ja muihinkin tärkeisiin kohteisiin. Kuitenkaan ydinaseiden käyttö ei nykyoloissa olisi yhtä todennäköistä. Se onkin toinen kysymys. Pienen maan voimavarojen puitteissa ei kannata hankkia kykyä käydä sotaa suurvaltaa vastaan kauko-ohjusten tai pommikoneiden kaltaisilla hyökkäysaseilla tai tukeutumalla vastakkaisen suurvallan voimaan. Sellaisen strategian toteuttamisessa on iso riski. Siitä Suomikin sai havainto-opetusta jatkosodan yhteydessä. Mainitaan nyt avainsanat Saksa ja Barbarossa, niin jokainen tietää, mistä on kysymys. Sen takia vain halusin tuossa artikkelissa korostaa sitä, että tämä on laajan turvallisuuspoliittisen kokonaisuuden ongelma ja ehdottoman poliittinen asia, jos hankitaan isolla rahalla tärkeitä kalustoja. Ei se ole mikään sotilastekninen eikä ainakaan ilmailutekninen kysymys. Sen siis pitäisi olla ehdottomasti poliittisen päätöksenteon asia, ja niin se joka maassa yleensä ymmärretäänkin. Siis, minkälaisella järjestelmällä parhaiten tuetaan Suomen turvallisuuspoliittisia päämääriä ja maanpuolustuksen kokonaisuutta? Entisenä strategian opettajana sanoisin, että strategisen tilanteenarvioinnin normaalia kaavaa pitäisi noudattaa tällaisissa yhteyksissä. Siinäpä se.

Suomen strategiset intressit HX-hankinnan yhteydessä

- Lähtökohdaksi on syytä ottaa **turvallisuuspolitiikan kokonaisuuden vaatimukset**.
- **Millaisella ilmapuolustusjärjestelmällä parhaiten tuetaan Suomen turvallisuuspoliittisia päämääriä ja maanpuolustuksen kokonaisuutta?**
- Kun päämääränä on ensi sijassa estää joutuminen sotaan ja hyökkäysten kohteeksi **järjestelmän tulee olla luonteeltaan selkeästi puolustuksellinen**.
- Siten voidaan **vähentää todennäköisyyttä joutua mukaan muualla alkaneisiin sotiin tai vakaviin sotilaallisiin kriiseihin**, joiden vaikutukset voivat heijastua Suomeen.
- Suomen hankkiessa **hyökkäyksellisiä ohjuksia tai lentokoneita**, jotka on suunnattu nimenomaan Venäjän kohteita vastaan, sieltä on automaattisesti **odotettavissa vastatoimia niiden käytön estämiseksi**.
- **Uusimmalla tekniikalla (artificial intelligence) vastatoimet ovat kirjaimellisesti automaattisia**, jolloin ohjukset lähtevät nopeasti ennalta tiedusteltuihin maaleihin, esimerkiksi tutkasemille ja lentokentille.
- **Hyökkäykselliseen käyttöön rajojen yli tarkoitettu sotavarustus tuottaa turvallisuuspoliittista ja strategista epävarmuutta ja lisää riskiä joutua sotilaallisten vastatoimien kohteeksi**.
- **Selkeästi puolustuksellinen ilmapuolustusjärjestelmä lisää turvallisuuspoliittista vakautta ja vähentää vastatoimien todennäköisyyttä**.

Keskustelu

Heikki Heikkilä, journalistiikan apulaisprofessori Tampereen yliopistossa: Jäin tässä miettimään sitä Kallen kysymystä, että missä on tutkimusvajetta ja mikä se demokratiatesti tässä pitäis olla. Oikeastaan keskustelu nyt johdatti siihen, että jos me nyt ryhdymme tätä tekemään, niin tätä hävittäjähankintaa on aika vaikea tutkia yksinään, koska se on aika erityinen ja siinä on monenlaisia asioita, jotka vaativat jotain suhteutusta. NATO on taas toisentyyppinen tapaus, joka liittyy turvallisuuteen, jossa on vähän toisentyyppistä keskustelua. Sitten on tuo viestikoekekusjuttu, joka myös liittyy turvallisuuskysymyksiin ja siihen, että millä tavalla, millä ehdoilla näistä voidaan käydä julkista keskustelua ja millä tavalla journalismi näihin asioihin suhtautuu. Vanha klassinen analyysitapa on, miten Daniel Hallin yhdysvaltalaisen journalismin muuttumista Vietnamin sodan aikana, miten se muuttuu ikään kuin sodan puolustamisesta sodan kriitikoksi. Siitä tuli sellainen ajatus, että julkisuudessa on aina kolme kehää. Ensimmäinen on konsensuksen alue, josta ollaan yhtä mieltä ja josta ei keskustella julkisesti. Sitten on legitiimien ristiriitojen alue, jossa ollaan eri mieltä ja jossa sitä julkista keskustelua käydään. Ja sitten ovat poikkeavat näkökulmat, jotka tavallaan sivuutetaan sen takia, et ne eivät ole ikään kuin julkisen keskustelun arvoisia tai niitä pidetään jotenkin outoina. Nämä dynamiikat ovat aina erilaisia. Tämä hävittäjähankinta on mielestäni journalismin ja julkisen keskustelun näkökulmasta kaikkein vaikein asia. Pekka Visurin esille nostamaa näkökulmaa kustannusten suhteuttamisesta ja päätöksentekoprosessista kaikkine vastahankintoineen on vähän vaikea politisoida. Kuten Juho sanoi, sitä vältetään. Mutta tämä NATO-kysymys ja tiedustelu ovat paljon helpompia ja otollisempia asioita. Minun mielestäni se, mitä journalismin tässä tilanteessa pitäisi tehdä, on ristiriitoja peittämättä tuoda esille asioita kahdella tavalla: kyseenalaistamalla konsensusta ja nostamalla esille outoja näkökulmia ja julkisuuden kannalta erikoisia argumentteja.

Juho Rahkonen: Tuosta kyseenalaistamisesta, onkohan joku toimittaja kysynyt joltakin hankkeesta vastaavalta, että mihin Suomi tarvitsee hyökkäysasetta? Jos nyt on niin, että tuo ohjuksia ampuva kone on NATOn voimien jatke, niin sitten Venäjällä olisi legitiimit syyt huolestua siitä. Tällaisia kysymyksiä en ole juuri nähnyt esitettävän.

Kari Pitkänen: Jos saan lisätä tästä Suomen JASSM-ohjusten hankinnasta, niin ainakin joku brittiläinen strategi taisi hiljattain kiitellä iltapäivälehtienkin julkaisemassa artikkelissa, että Suomi oli tässä kaukonäköinen ja muuta Eurooppaa edellä, kun tällaisiin tarpeisiin on vasta herätty muualla Euroopassa.

Pekka Visuri: Ensinnäkin, minä seuran työkseeni ja olen 40 vuotta seurannut kansainvälisiä strategisia analyysilaitoksia ja niissä käytävää keskustelua. Sieltähän saa joka lähtöön aina mielipiteen, siis jos jotain erityisesti halutaan. Kyllä jokainen strategian analytikko tietää, että 300 kilometriä kantavat ohjukset lentokoneen jatkeena ovat yksinkertaisesti hyökkäysaseita. Ei kai niitä kukaan puolustusaseiksi luonnehdi. Panssarivaunuja sanottiin ennen hyökkäysvaunuiksi. Joskus niistä vitsailtiin, että pitäisi kai nimetä uudelleen ”puolustusvaunuiksi”. Mutta tämä siis on umpipoliittinen asia, jos hankinnat nostetaan oikeilla nimillään esille. Sitä ei kovin moni halua tehdä. Ja sen takia nämä lobbarit ovat pystyneet lobbaamaan aivan täydessä rauhassa jo parin kymmenen vuoden ajan näitä kuvioita eteenpäin.

Markku Jokisipilä, Eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja Turun yliopistossa: Parille panelistille kysymys. Pekalle ensin: Turun yliopiston yksi työelämäprofessori puhui minulle, että me emme tarvitse NATO-jäsenyyttä offensiivisen kapasiteetin hankkimiseen, koska nyt jo tällä hetkellä Hornetilla pystyy iskemään Moskovaan. Jos nousee Karjalan yläpuolella 10 kilometrin korkeuteen, niin hänen mukaansa pystyy ampumaan Kremliin metri kertaa metri -maaliin. En tiedä, onko totta ja haluaisin Pekalta kuulla vastauksen tähän. Sitten Juholle: Kun tämä mielipiteenkäännös NATO-jäsenyyden suhteen on ollut ihan huima, niin mielipidekyselytten historiaan liittyvä kysymys: onko Taloustutkimuksella vastaavaa kokemusta, että jonkun näin merkittävän asian suhteen mielipide olisi muuttunut näin radikaalilla tavalla näin lyhyessä ajassa kuin nyt on tapahtunut NATO:n suhteen?

Juho Rahkonen: Ei ole tiedossa ja ylipäänsä mielipiteethän eivät juuri muutu, koska ne hyvin vahvasti pohjautuvat arvioihin, historiallisiin kokemuksiin ja kulttuuriseen muistiin, ja vähemmän maailman tapahtumiin. Mutta ilmeisesti vanha NATOa vastustava mielipide ei ollut kovin vahvaa, vaan se muhi siellä. Missään vaiheessa vastustajien argumentit ei olleet kovin voimakkaita; pikemminkin vain ajateltiin, että NATO-jäsenyydelle ei ole tarvetta, joten miksi korjata sellaista, mikä ei ole rikki. Tavallaan ehkä se suurin osa kansasta – semmoinen 1,5–2 miljoonaa suomalaista – on ollut kaikki nämä vuodet semmoisessa henkisen NATO-option tilassa, ja nyt se sitten vaan lunastui, kuppi meni nurin. Tämä on poikkeuksellista, mitään vastaavaa en muista tässä ainakaan omalta 15 vuotta kestäneeltä mielipidetutkijan uralta.

Kaarle Nordenstreng: Tämän historiallisen muutoksen tutkiminen on todella haastavaa, myös psykologiselta kannalta: miten se oli mahdollista, siinä on aihetta Akatemiaprojektille. Minä ainakin havahduin tämän suuren muutoksen keskellä, että lähtökohtahan on ilmeisesti ollut vähän ulkokultainen YYA:n kannatus. Valmius siihen, jota kutsuit henkiseksi NATO-optioksi, oli jollain tavalla vastassa siellä. Mistä se sitten johtuu, vie koko sodan historiaan ja avaa viehättäviä tutkimusaiheita.

Kari Pitkänen: Minun mielestäni se oli ihan rationaalinen vastaus siihen mitä maailmassa tapahtuu. Etsitään tietenkin turvaa sieltä missä se on saatavilla. Vaihtoehto olla yksin kuten Ukraina ei varmaan houkuttele suomalaisia.

Pekka Visuri: Kyllä minä nyt ensin sanoisin poliittisen historian tutkijana, että kriisitilanteessa mielipiteet ovat alkaneet elää hyvinkin voimakkaasti. Jos ajatellaan syksyä - 44, niin se aikaisempi ”silmien väliin ryssää” -puhe ja hyökkäys Itä-Karjalaan Barbarossan osana, putosi pois vaihtoehtojen valikosta tykkänään. Sillä linjalla, joka sitten on tunnettu Paasikiven linjana, oli myös vahva mielipidekannatus takanaan. Siitä on niin paljon tehty tutkimuksia, joten asia on aika selvä. Ja toisaalta taas sitten oli heilahduksia, kuten esimerkiksi 1961 noottikriisin aikaan. Silloin hyvin nopeasti Kekkonen linja sai laajan kannatuksen, joka mitattiin vaaleissakin. Ei se ollut vain pelkästään kadunkulmassa kyselemistä. Kyllä näitä muutoksia on sattunut. Ei se sinänsä ole mikään ihme. Itävallassa esimerkiksi silloin, kun valtiosopimus tehtiin vuonna 1955, miehityksen lopettamiseen liittyi ehto, että Itävalta julistautuu puolueettomaksi. Silloin sitä vastustettiin hyvin laajasti, koska se koettiin pakkosaneluksi. Mutta sitten vuosikymmenien aikana Itävallassa on kannatus pysyväälle puolueettomuudelle kasvanut. Siis se on mennyt näin päin. Kyllä silti väitän, että vielä Koiviston aikaankin oli ihan aito kannatus puolueettomuuspolitiikalle. En minä lähtisi sitä nollaamaan noin vain. On eri asia, mitä sen jälkeen on tapahtunut, mutta jos puhutaan pitkästä linjasta, sellainen on ollut. Ja sehän on ollut myös poliittista johdatusta. Toisaalta olen hyvin tarkkaan tutkinut EU-kansanäänestysvaiheen. Siinähan yksi pääperusteita oli, että Euroopan Unionin jäsenyys sitoo Suomen länsieurooppalaiseen poliittiseen kokonaisuuteen. Ei silloin edes vakavasti ollut NATO-jäsenyysharkintoja. Siitä keskusteltiin, mutta ei se ollut hallituksella vaihtoehtona.

Kari Pitkänen: Mutta eikö Koivistokin myöntänyt, että hänen motiivinsa EU-jäsenyyden puolesta oli aika pitkälle myös turvallisuus?

Pekka Visuri: Joo. Sen minä tiedän tarkasti, koska olen häneltä itseltään sen kysynyt moneen kertaan ja saanut vielä kirjallisen muistionkin asiasta. Hän tarkoitti sitä, että Suomen turvallisuuspoliittinen linja hyötyy EU-jäsenyydestä sen kautta, että Suomi haluaa kytkeytyä Saksan mukaan eikä mennä pohjoismaiseen epävarmaan yhteisöön, joka silloin oli vaihtoehtona. Hän ei pitänyt siitä, että Ruotsin lehdistö keikuttelee Ruotsin ulkopoliittikkaa, Tanskasta puhumattakaan. Siis vaihtoehdot olivat noin sillä hetkellä. Ja Koivisto kävi NATO:n päämajassa pääsihteeri Wörneriltä kysymässä, että pidetäänkö NATOon liittymistä Euroopan Unioniin liittymiseen kuuluvana itsestäänselvyytenä. Wörner vastasi Koivistolle, että NATO ei ole kiinnostunut uusista jäsenistä. Hän hankki silloin myös tiedon EU-elimistä, että NATO-jäsenyys ei ole EU-jäsenyyteen välttämättä liittyvä sidos. Hän siis tarkoitti, että EU:n jäsenyys on kannatettava turvallisuuspoliittinen ratkaisu, koska EU on Saksan johtama yhteisö ja Suomella ja Saksalla on yhteinen idänpoliittinen intressi pysyä hyvissä väleissä Venäjän kanssa. Tätä hän tarkoitti ja siitä on ihan selkeä selityskin olemassa. Sitä vain on väärin ymmärretty. Mutta mennään nyt vielä siihen Hornetiin ja näihin uudempiin koneisiin. Ensinnäkin on ihan täyttä hömppää koko keskustelu siitä, että pitäisikö suomalaisten hyökätä johonkin Moskovaan ohjuksillaan. Ei tällaista strategista kuviota kuitenkaan vakavasti harrasteta. Mutta sen sijaan on paljon vakavampi kysymys, miten Venäjällä koetaan se, että Suomi hankkii

hyökkäyksellisiä asejärjestelmiä, jotka uhkaavat heidän lähialueilla olevia tärkeitä kohteita. Siitä on kysymys. Paasikiven peruskokemus syksystä -39 ja myöhemminkin oli, että Suomessa on pidettävä huolta siitä, ettei Venäjällä synny sellaista käsitystä, että Suomi jälleen antaa alueensa Venäjän vihollisten käyttöön hyökkäystä varten, kuten oli tapahtunut vuonna 1919 ja sitten uudestaan vuonna 1941. Tällaiseen tilanteeseen ei koskaan enää pitäisi joutua. Siinä on ollut Paasikiven linjan geopolitiittinen ja geostrateginen perusajatus.

Laura Saarenmaa, mediatutkimuksen lehtori Turun yliopistossa: Hornet-kaupasta verrattuna nyt tähän viimeiseen, niin minulla on semmoinen mielikuva, että siitä oli silloin enemmänkin julkista pohinää ja keskustelua – enemmän kuin HX-hankinnasta.

Kari Pitkänen: Sikäli oli ainankin enemmän puhetta, koska silloin ostettiin ensimmäisen kerran amerikkalaisia hävittäjiä.

Juho Rahkonen: Kun tätä ilmasta maahan -aseistusta puuhaittiin 2000-luvun alkupuolella, minä olin kesätoimittajana Aamulehdessä ja muistan silloin itsekkin kyselleeni, mihin Suomi tarvitsee tällaisia ohjuksia.

Pekka Visuri: Se kysely ei kuitenkaan johtanut mihinkään, se sammutettiin hyvin nopeasti. Mutta sanon vielä tästä Hornet-hankinnasta, jota olen äskettäin tutkinut Koiviston arkistosta, koska teemme kirjaa kylmän sodan päätösvaiheesta vuosina 1988–94, siis EU:n jäsenyyteen asti. Kansallisarkistossa on laaja materiaali tästä. Koivisto oli henkilökohtaisesti suuttunut siitä, että häntä ei ajoissa informoitu kaikista näkökohdista, jotka liittyvät tähän hankintaan; että se oli liian pitkälle viety. Toisaalta hän ei halunnut presidenttinä puuttua hallituksen toimivaltaan, mutta he keskustelivat monta kertaa pääministerin kanssa juuri siitä, että mitä tässä nyt vielä voidaan asialle tehdä. Koivisto ei pitänyt sitä oikein myöskään hyvänä, ettei Erkko ollut ainoa, joka oli vähän suutuksissa asiasta. Mutta sitten hän totesi, että ei tähän kannata enää puuttua. Koiviston arkistossa on ainakin kymmenkunta asiakirjaa, jossa on laajat selvitykset puolustusministeriöltä ja muualtakin, että miten tätä hankintaa hoidettiin alusta lähtien. Piti tehdä tarkka aikajana, milloin mitään oli tehty ja päätetty. Kyllä se hallituksen sisällä ja presidentin välillä herätti aika rajua keskustelua, mutta julkisuuteen sitä keskustelua ei tuotu. Antoi hän sitten kyllä lehdille jonkun haastattelun ja totesi, että vähän tuntuu kalliilta ja olisi voinut vähempäänkin tyytyä, mutta hänhän oli tunnetusti nuuka mies.

Laura Saarenmaa: Kysyisin vielä Sveitsistä. Sehän on ostanut näitä samoja koneita?

Kari Pitkänen: On ostanut ja sen jälkeen moni muukin maa.

Pekka Visuri: Tunnen aika hyvin tämän Sveitsin-tapauksen. Hehän hankkivat myöskin Horneteja silloin aikanaan. Mutta kysymys on siitä, että Sveitsissä ei varmaan kukaan koe semmoista uhkaa, että joku hyökkäisi maahan, ja siksi se on siellä ennen kaikkea teollisuuspolitiikkaa. Se liittyy siihen kuvioon, että miten Sveitsin teollisuus pitää suhteita muun muassa Yhdysvaltoihin ja saa käyttöönsä teknologista tietämystä, jota näissä tarvitaan. Sanosin, että 90 prosenttia hankinnan perusteisiin on tullut teollisuuspolitiikasta eikä suinkaan siitä, että mikä lentokone on paras Sveitsin

puolustamiseen. Ei siellä semmoista edes keskusteltu. Sveitsissä keskustelu on ollut siitä, kannattaako näitä kalliita kalustoja hankkia yleensä ollenkaan, koska ei siellä koeta kovin tarpeelliseksi, että maa tuhlaisi niihin rahojansa. Mutta Sveitsin rahoissa se on kuitenkin vain puolet siitä, mitä Suomi käyttää tähän, siis alle puolet.

Juho Rahkonen: Eli tiivistäen – Suomessa hävittäjät tarvitaan oman maan ilmatilan puolustamiseen ja torjuntaan. Useimmat muut EU- ja NATO-maat tarvitsevat niitä operaatioihin, joita käydään jossain ihan muualla kuin niiden omalla alueella, eikö vain?

Pekka Visuri: Joo, jos nyt verrataan esimerkiksi Saksaan, niin siellähän se on vain symbolinen hankinta – kolmisenkymmentä F-35 hävittäjää, joista puhutaan monitoimikoneina, vaikka ne hankitaan yksinomaan amerikkalaisten ydinpommitusten kuljettamista varten. Se on taas sidoksissa siihen, että on käyty kova keskustelu siitä, että vedetäänkö amerikkalaiset ydinpommit pois Saksasta, koska sielläkin on kansa kysynyt jo moneen kertaan, että miksi ne täällä ovat ja onko Saksa edelleenkin miehitetty maa. Vastaus on lyhyt, että on. Ei haluta siis muuttaa sitä 70 vuotta jatkunutta suhdetta Yhdysvaltoihin. Sitä varten katsottiin tarpeelliseksi hankkia kolmisenkymmentä ydinpommitukseen kelvollista konetta, ja siihen valittiin F-35. Vaihtoehtona oli Super Hornet, siis Hornetin seuraaja, ihan sen takia vaan, että se olisi amerikkalainen kone kuljettamassa amerikkalaisia ydinpommeja. Saksa hankki oman ilmavoimansa käyttöön Eurohävittäjiä ja siihen liittyen monia muitakin, mutta nämä korvasivat vanhentuneet Tornadot, jotka ovat jo 50 vuotta vanhoja. Siis se on ollut ihan symbolinen, poliittinen juttu. Suomen mittakaavaan asetettuna se tarkoittaa sitä, että Suomi olisi ostanut viisi F-35:tä, jos verrataan asukaslukuun ja bruttokansantuotteeseen. Nämä ovat poliittisia ja symbolikysymyksiä, niin kuin esimerkiksi Turkin ja Yhdysvaltojen välinen kisailu sikäläisistä hävittäjähankinnoista. Ne määrät, mitä monet maat ovat hankkineet, ovat todella pieniä Suomen hankintaan verrattuna.

Laura Saarenmaa: Eikö Hornet-kaupoissa ollut tällainen vastakauppa, että jos me ostetaan teiltä näitä, niin te ostatte meiltä sitten jotain muuta?

Pekka Visuri: Oli kyllä, mutta nykyään vastakaupat on kielletty EU-säädöksissä. Hornetien hankintaa perusteltiin kyllä myös vastakaupoilla, ja samantapaista perustelua on nytkin käytetty, vaikka se on periaatteessa kielletty.

Kaarle Nordenstreng: Vastakaupathan kyllä sitten vähän sulivat. Esimerkiksi Helsingin yliopistoon perustettiin Yhdysvaltain tutkimuksen professuuri, johon rahat tulivat Boeing-yhtiöltä ja siksi viran nimeksi tuli McDonnell-Douglas-professuuri. Kuitenkaan lahjoitusta tehtäessä ei mainittu lainkaan Horneteja vaan viitattiin McDonnell-Douglasin pitkäaikaiseen suhteeseen Finnairin kanssa. Virkaan nimitettiin Markku Henriksson, nyttemmin emeritus, ja hän oli muuten ensimmäisiä peukuttajiani, kun Facebookissa rupesin kritisoimaan tätä HX-hankintaa.

Pekka Visuri: Nämä vastakaupathan on ollut äärimmäisen kiistanalainen homma joka puolella, ja siinä on moni poliitikko menettänyt virkansa, kun lahjukset on aina ollut kuvassa mukana. Esimerkiksi Japanissa oli todella iso skandaali. Olen sattumalta naimisissa tutkijan kanssa, joka niihin aikoihin tutki tarkkaan näitä vastakauppoja. Ensinnäkin niissä kuluu rahaa, ne tulevat kalliiksi. Ne

tulevat ikään kuin lisähintana hankintaan. Itse asiassa siis joudutaan maksamaan tietty osuus, jotta saadaan vastakaupat, ja taas luonnolliset vastakaupat ovat sellaisia, jotka olisi muutenkin hankittu. Sen takia ne on muun muassa EU-säädöksissä jo vuosia sitten kiellettyjä, koska ne ovat ihan puhdasta kähmintää.

Kaarle Nordenstreng: Ja nyt on vastakauppojen tilalla tämä, mitä Sveitsin motiiviksi mainitsit – teollinen yhteistyö. Esimerkiksi Tampereellahan laajenevat kovasti tietyt firmat, kun niille tulee osuuksia HX-kaupassa, ja Hallissa Mäntän alueella jatkuu jo Hornetien aikana alkanut koneiden kokoonpano.

Juho Rahkonen: Oleellistahan tässä HX-hankinnassa on tuoda julkisuuteen semmoisia kysymyksiä, jotka kuka tahansa ihminen, vaikka meikäläinen pystyy ymmärtämään. Eli esimerkiksi se, että millä tavalla ne edistävät Suomen ilmatilan puolustusta ja torjuntaa, nimenomaan nämä nyt hankitut F-35-koneet.

Pekka Visuri (viitaten esityksensä viimeiseen slaidiin): Tuossa on pitkä lista kysymyksiä.

Juho Rahkonen: Todella peruskysymyksiä. Sen vielä sanon, että moni media on ollut pitkään etukenossa NATOon eikä tätä hävittäjähankintaa voi erottaa siitä; ne ovat on osittain samaa. Iltalehti otti jo kauan sitten selkeimmin NATO- ja HX-myönteisen kannan. Tunnen niitä toimittajia ja he ovat julkisestikin sen todenneet. Kysymys tietysti kuuluu, että heikentääkö tällainen vahvan etukeno johonkin keskeiseen asiaan median luotettavuutta sen kaikessa muussakin raportoinnissa.

Pekka Visuri: Lyhyt vastaus on, että kyllä. Saanko vielä muistuttaa, että se vaihtoehto, joka vilahti jo siinä Aatos Erkon puheenvuorossa, olisi ollut yhteistyö Ruotsin kanssa. Ranska taas painosti silloin, että jos te ette tilaa ranskalaista konetta, niin Ranska ei puolla Suomen EU- jäsenyyttä. Se oli aika selkeä uhkavaatimus, mutta se sitten saatiin puhuttua pois päiviltä. Kyllähän tässä on koko ajan vaihtoehtona nytkin ollut se, että sitoutuuko Suomi Yhdysvaltojen järjestelmiin vai EU-maitten järjestelmiin, jossa Ranska on keskeinen tekijä, vai tähän pohjoismaiseen elikkä ruotsalaiseen vaihtoehtoon. Erot siinä, mikä on sotilaallinen tehokkuus ja käyttökelpoisuus, ovat niin pieniä, että silloin nämä poliittiset kytkennät ratkaisevat. Tässä on ilmeisesti takana yksinomaan se, että ne suomalaiset päättäjät, jotka niitä päätöksiä tekivät, halusivat sitoa Suomen mahdollisimman tiukasti kiinni Yhdysvaltoihin. Se on sitten myöskin alistumista siihen, et Yhdysvallat sanelee, mitä niillä koneilla tehdään. Niillähän ei tehdä yhtään mitään, jos amerikkalaiset eivät sitä salli.

Laura Saarenmaa: Halusin vaan vielä todeta, että nyt on kuulunut helpottuneita kommentteja siitä, että HX-kauppa kuitenkin tehtiin, kun Ukraina-esimerkkikin näyttää, että kohta voi rytistä täälläkin. Tuskin kansan syvät rivit ovat huomanneet sitä, että uusia hävittäjiä ei nyt ihan tähän hätään ole tulossa ja siihen asti pitää pärjätä vanhoilla Horneteilla, eikö niin?

Pekka Visuri: Eihän se Suomen puolustuskyykyä lisää millään lailla, että joskus viiden tai kymmenen vuoden päästä on tulossa huippuhävittäjiä, joiden rahat on sitten muusta kehittämisestä pois. Mutta ymmärrän kyllä, että joku ajattelee niin, että uudet hävittäjät lisäävät turvallisuutta. Siinä ei kuitenkaan ole mitään syvällistä, tutkimuksellista tietoa takana – se on vaan mutu. Suomessa on

paljon strategiaeksperttejä, ilmapuolustuksen eksperttejä, jotka ovat sitä mieltä, että nettohyöty HX-hankinnasta on todella vähäinen, ellei negatiivinen ottaen huomioon, että ne rahat olisi voinut käyttää puolustuskyvyn kannalta paljon paremmin.

Juho Rahkonen: Tässä voisi lanseerata tämmöisen teorian, kun median Top Gun -efekti – hieno, seksikäs härveli, jolla voidaan kruisailla.

Pekka Visuri: Niin kuin Yhdysvaltojen ilmavoimien komentaja sanoi, että se on Ferrari, mutta ei he halua Ferrarilla lähteä ajelemaan normaalin arkipäivän tehtäviin.

Inka Blomqvist, valtio-opin opiskelija Turun yliopistossa: Kun Saksaan ollaan hankkimassa ohjustorjuntajärjestelmää, niin pohdin sitä, onko täällä Suomessa harkittu vastaavaa hankintaa?

Pekka Visuri: Olen ollut yhtä aikaa sotakorkeakoulussa opettajana Ahti Lapin kanssa, joka on Suomen ehdottomasti paras ilmapuolustusekspertti kansainvälisen tason asioissa ja tutkinut juuri ohjustorjuntaa. Hän on ollut tiukasti sitä mieltä, että ei kaikkia rahoja kannata pistää huippukalliiseen hävittäjäkalustoon, vaan Suomen ilmapuolustuksen tehokkuuden kannalta ehdottomasti parempi olisi hankkia sopivassa suhteessa ohjusjärjestelmiä. Se on se, mikä toimii.

Kari Pitkänen: Ukrainahan haluaa nimenomaan ohjustorjuntaa itselleen voidakseen harjoittaa tehokasta ilmapuolustusta.

Pekka Visuri: Se on se käytännön ase, jolla ilmapuolustusta hoidetaan. Ei viime vuosikymmenien sodissa ole käyty enää ilmataisteluja perinteiseen tapaan. Siis ne vanhat kaartotaistelut on viimeksi käyty Vietnamin sodassa 60-luvun lopulla. Sen jälkeen ei ole missään käyty.

Juho Rahkonen: Ja Top Gun -elokuvassa.

Kari Pitkänen: Joo, mutta Suomihan on nyt hankkimassa hävittäjien lisäksi myös sitä korkean torjunnan ohjusjärjestelmää.

Pekka Visuri: No joo, mutta ei siihen rahat riitä. Olisi käytetty siitä kymmenestä miljardista eurosta edes osa ohjuspuolustukseen. niin nettohyöty ilmapuolustukselle olisi ollut paljon suurempi.

Kari Pitkänen: Kyllä, olen samaa mieltä. Tästä on nimenomaan kyse.

Pekka Visuri: Mutta siinä ratkaisivat muut tekijät – poliittiset ja imagosyyt.

Kaarle Nordenstreng: Kiitoksia. Tämä oli hyvin valaiseva keskustelu. Konferenssin sihteeri ystävällisesti tallensi sen kännykällään. Tampereella me litteroimme puheet ja työstämme siitä tekstin + slaidien yhdistelmän, joka on sitten avoimesti ladattavissa verkosta.